

KƏMALƏ RUİNTƏN
Bakı Slavyan Universiteti
 E-mail: k.ruintan@rambler.ru

İRANDA İCTİMAİ DİPLOMATİYAYA MÜNASİBƏT VƏ İİR-də KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİ

Açar sözlər: İran, KİV, ictimai diplomatiya

Ключевые слова: Иран, СМИ, публичная дипломатия

Keywords: Iran, Mass Media, public diplomacy

Giriş. Müasir dünyada beynəlxalq münasibətlərin tənzimlənməsində dövlətlər öz xarici siyasət məqsədlərinə çatmaq üçün ənənəvi diplomatiya ilə yanaşı digər müxtəlif vasitələrdən də istifadə edirlər. Həmin vasitələr arasında mühüm tamamlayıcı komponent olaraq ictimai diplomatiya xüsusi rola və əhəmiyyətə malikdir. İctimai diplomatiyanın məqsədlərinin həyata keçirilməsi vasitələrindən biri kütləvi informasiya vasitələridir. İran İslam Respublikasında da ictimai diplomatiyaya xüsusi diqqət verilir və bu sahədə ölkə KİV-lərindən geniş istifadə olunur.

İctimai diplomatiya. Hökumət səviyyəsində həyata keçirilən və çox vaxt ictimaiyyət-dən gizli saxlanılan ənənəvi diplomatiyadan fərqli olaraq, **ictimai diplomatiya** – hökumətlər, qeyri-hökumət təşkilatları və bütövlükdə xarici ölkə vətəndaşları səviyyəsində əlaqələrin və qarşılıqlı anlaşmanın inkişafına (1, s.3), uzunmüddətli münasibətlərin qurulmasına, milli xarici siyasətin müdafiəsinə, ölkə dəyərlərinin və institutlarının ölkədən kənar daha yaxşı anlaşılmasına yönəlmiş açıq kommunikasiya prosesidir (2); (3).

İctimai diplomatiya mövzunu araşdıran tədqiqatçılar bildirirlər ki, ictimai diplomatiya (public diplomacy) termini ilk dəfə 1965-ci ildə Taft Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən Fletçer hüquq və diplomatiya Məktəbinin dekanı Edmund Qallion tərəfindən işlədilmiş və mənası “hökumət tərəfindən maliyyələşdirilən, informasiya yaymaq və ölkədən kənar ictimai fikrə təsir etməyə yönəlmiş proqram” olaraq müəyyənləşdirilmişdir (4; 3; 1, s.3). “İctimai diplomatiya” mövzunu daha dərinədən tədqiq edən “yumşaq güc”¹ konsepsiyasının müəllifi, Harvard Universitetinin professoru Jozef S.Nayın fikrinə əsasən isə ictimai diplomatiya (ABŞ-ın) “yumşaq güc” imkanlarını artırmağın ən effektiv metodlarından (5;3).

Ümumilikdə “yumşaq güc” ictimai diplomatiyanın əsasını təşkil edir (6).

İctimai diplomatiya bir çox hallarda düşüncələri baş verəcək hadisələrə hazırlamaq üçün istifadə edilir. İİR-in sabiq Prezidenti M.Xatəmi də ictimai diplomatiyanın bu xüsusiyyətinə və Qərbin “yumşaq güc” siyasətinə işarə edərək bildirmişdi ki: “...müharibə etmək istəyirlərsə ilk əvvəl şüurları buna hazırlayırlar ki, müharibəni əsaslandırınlar. Əgər barışıq istəyirlərsə şüurları elə yönəldirlər ki, özlərinin bu istəklərini təmin etsinlər. Təcavüz məqsədilə də həmin üsuldan istifadə edirlər. Kimisə əzmək istəyirlərsə onu zalım və məzlumları

¹“Yumşaq güc” – birinin əldə etmək istədiyi nəticələri digərlərini də istəməyə vadar etməkdir. Lakin, bu təsir etmə ilə eyni deyil, “yumşaq güc” – sadəcə inandırmaqdan, razı salmaqdan və ya arqumentlər vasitəsilə nəyisə etməyə təhrik etmək daha çoxdur, baxmayaraq ki, onlar hamısı “yumşaq güc”ün vacib elementləridir. Yumşaq güc” həm də cəlb etməkdir və cəlb etmə çox vaxt qarşılıqlı anlaşmaya gətirib çıxarır. Bir sözlə, davranış baxımından “yumşaq güc” cəlbədiçi gücdür (9, s.19).

əzən kimi təqdim edirlər. Bu, bu günkü dünyanın və mahiyyətə ekspansionist olan güclərin xüsusiyyətidir. Əlbəttə bu iş əzmə, susdurma, dilləri kəsmə və boyun vurma ilə deyil çox ehtiyatla həyata keçirilir. Kütləvi informasiya vasitələrindən psixoloji üsullardan istifadə etməklə zehnləri öz seçim qabiliyyətlərini itirəcəkləri qədər təbliğat atəşinə tutmaq və bir mətləbə çtmaq üçün emosiyaları coşdurmaq məqsədilə istifadə edilir” (7).

İranda ictimai diplomatiyaya münasibət. İran İslam Respublikasında ictimai diplomatiyaya xüsusi diqqət verilir. İİR XİN-in əməkdaşı H.Qəşqavinin sözlərinə görə ictimai diplomatiyadan qeyri-rəsmi diplomatiya sahəsinə təsir və nüfuz etmək üçün istifadə edilir, eyni zamanda, o çox vaxt rəsmi diplomatiya ilə eyni səviyyədə tutulur (8). Təsadüfi deyil ki, 2011-2012-ci illər ərzində İİR XİN-in strukturunda dəyişiklik edilərək ölkənin ictimai diplomatiyası formalaşdırılıb və nazirliyin sözcüsü R.Mehmanpərəstin rəhbərlik etdiyi yeni ictimai diplomatiya (və informasiya) idarəsi yaradılıb (8). R.Mehmanpərəstin sözlərinə əsasən İranda siyasətin 70 %-i ictimai diplomatiya, yəni ictimai fikrə təsir edə biləcək şəxslər və vəsaitlər yolu ilə həyata keçirilir (10) və İİR-in bu günədək ən güclü nöqtəsi ictimai diplomatiya hesab olunur (11).

KİV-lərin (o cümlədən İran KİV-lərinin) ictimai diplomatiyada yeri. İkinci Dünya Müharibəsindən sonra başda ABŞ olmaqla bir çox ölkənin “yumşaq güc” olaraq gördüyü “ictimai diplomatiya” “yumşaq güc” üsürlərindən istifadə etməklə həyata keçirilir (12). “Yumşaq güc”ün üsürlərindən biri informasiyadır və o bu gün ənənəvi və material “sərt gücdən” daha prioritet, daha təsiredici hesab olunur (13). Buna görə də ictimai diplomatiyanın məqsədlərinin həyata keçirilməsi vasitələrindən biri, “yumşaq gücün” isə əsas aləti KİV-lər hesab edilir.

J.S.Nayın sözlərinə görə ictimai diplomatiyanın həyata keçirilməsində informasiya axını üzərində nəzarət və informasiya resursları xüsusi rol oynayır. İctimai diplomatiya dövlətin siyasəti üçün əlverişli şərait yaradan uzunmüddətli qarşılıqlı əlaqələr qurulmasını nəzərdə tutur. J.Nay ictimai diplomatiyanın üç meyarını müəyyənləşdirir:

Birinci və əsas meyar – gündəlik ünsiyyətdir. ... İnformasiya vakuumu digərlərinin həmin boşluğu doldurmasına şərait yaradar;

İkinci meyar – strateji ünsiyyətdir. Burada (ABŞ üçün) daha vacib olan siyasi mövzuların müzakirəsi nəzərdə tutulur;

Üçüncü meyar – əsas şəxslərlə təqaüdlər, proqram mübadiləsi, təhsil, seminar, konfrans və kütləvi informasiya kanallarına nüfuz etmək kimi vasitələrdən istifadə etməklə uzun illər və onilliklər ərzində möhkəm qarşılıqlı əlaqələrin inkişaf etdirilməsidir (5;3).

İİR ictimai diplomatiya və informasiya idarəsinin rəhbəri R.Mehmanpərəstin sözlərinə görə daxili və xarici KİV-lər bir-birindən fərqlənir və daxili informasiya vasitələrindən yaxşı faydalanıb, xarici informasiya vasitələrindən bir fürsət kimi istifadə etmək lazımdır (10). Lakin qeyd etmək lazımdır ki, bu gün informasiya kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf etdiyi bir dövrdə ölkənin daxili üçün nəzərdə tutulmuş informasiya özü də ictimai diplomatiyaya xidmət edir. Çünki ölkənin daxilinə informasiya yaymaq üçün nəzərdə tutulmuş hər hansı informasiya vasitəsinin öz internet saytı fəaliyyət göstərir, yaxud hər hansı informasiya vasitəsinin məlumatı digər KİV vasitəsilə yayılır. Hər halda informasiya mənsub olduğu ölkənin sərhədlərini aşır.

İran KİV-ləri haqqında ümumi məlumat. İİR də öz xarici siyasətində təbliğat vasitələrindən, o cümlədən KİV-lərdən effektiv istifadə edir. İranda KİV-lər Mədəniyyət və İslami İrşad Nazirliyi tərəfindən idarə olunur. Eyni zamanda, KİV-lər ölkə Konstitusiyası və bir sıra digər qanunlarla tənzimlənir və bir sıra orqanlar onlara nəzarət edir.

Mədəniyyət və İslami İrşad Nazirliyi Tehrandə islam rejimi tərəfindən təsdiq edilməyən informasiyanın hər hansı KİV-ə çatdırılmasının məhdudlaşdırılması üçün məsuliyyət daşıyır. Nazirliyin çoxsaylı məqsədlərindən və vəzifələrindən biri KİV-lərin təsirinə dair araşdırma aparmaq, uyğun orqanlarla əməkdaşlıq edərək səsli, təsviri və mətbuat proqramlarının və tədbirlərin, həmçinin dərc edilmiş mətnlərin ictimai fikrə təsirini qiymətləndirməkdir (14).

İİR-in beynəlxalq siyasətinə nəzarət edən İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusunun tərkibinə daxil olan “Qüds” adlanan xüsusi təyinatlı qüvvələr müəyyən ərazilərdə, o cümlədən Cənubi Qafqazda informasiya-təbliğat fəaliyyəti ilə məşğul olurlar (15). Yəni İrandan Cənubi Qafqaza yayımlanan bütün informasiya həmin qüvvələrin nəzarətindən keçərək ötürülür.

Tele-radio. İranda daxili və xarici tele-radio yayımlarına görə “Səda və Sima” adlanan tele-radio yayımları şirkəti – İRİB (Islamic Republic of Iran Broadcasting) məsuliyyət daşıyır. Şirkətin fəaliyyəti İİR Konstitusiyasının 175-ci maddəsi ilə tənzimlənir. Həmin maddəyə əsasən İİR televiziya və radiosu islam prinsiplərinə uyğun olmaq və ölkə maraqlarını nəzərə almaq şərti ilə söz azadlığına, fikir və ideya yaymaq azadlığına malikdirlər. “Səda və Sima”nın sədri Ali dini Rəhbər tərəfindən təyin edilir, yaxud vəzifəsindən azad olunur. Şirkətin fəaliyyətinə Prezidentin, Məhkəmə hakimiyyəti Rəhbərinin və (İslam Şurası) Məclisin (مجلس شورای اسلامی) hələsinin iki nümayəndəsinin daxil olduğu Nəzarət Şurası (شورای نگهبان) nəzarət edir. Tele-radio şirkətinin istiqaməti və idarəcilik qaydaları, fəaliyyətinə nəzarət Qanun tərəfindən müəyyənləşdirilir (16). İRİB dövlətin inhisarındadır, əsas maliyyə mənbəyi dövlətdir və onun xərcləri dövlətin illik büdcəsinə daxildir. Həmçinin reklam və sponsorlardan müəyyən gəlir əldə edilir (17).

İRİB direktorunun tədqiqat və planlaşdırma işləri üzrə müavini Məsud Əbu-Talibinin sözlərinə əsasən bütün cəmiyyətlərdə televiziyanın vəzifəsi informasiya yaymaq və əyləndirməkdir, İranda isə onun missiyası fikirləri və cəmiyyətin mədəniyyətini idarə etməkdir. İslam nöqtəyi-nəzərindən informasiya doğru və şəffaf olmalıdır və müəyyən bir qrupun maraqlarını təmsil etməməlidir (18).

İranda bu günədək bir neçə dəfə özəl televiziya yaradılmasına təşəbbüs edilib. 2005-ci ildə prezidentliyə namizəd Mehdi Kərrubi, 2009-cu ildə prezidentliyə namizəd Mirhüseyn Musəvi, 2011-ci ildə səkkizinci Məclisin nümayəndələrindən Ə.Motəhərrı özəl televiziya açmağa cəhd göstəriblər. Lakin bu təkliflər Konstitusiyaya uyğun sayılmadığı üçün həyata keçirilməyib (19; 20). “Səda və Sima”nın əsasnaməsinin yeddinci maddəsinə görə: “ölkənin bütün məntəqələrində ötürücü qurulması, televiziya və radio proqramlarının yayımlanması bu şirkətin inhisarındadır, fiziki və hüquqi şəxslər belə kütləvi informasiya vasitəsi yaratmaq, yaxud istismar etmək istəyərlərsə onların bu işlərinin qarşısı alınacaq və onlar qanun tərəfindən təqib ediləcəklər” (20; 21).

Lakin “Səda və Sima”nın əsasnaməsi 1983-cü ildə qəbul edildiyi üçün onun bir sıra maddələri İİR Konstitusiyasında 1989-cu ildə edilmiş düzəlişlərlə uyğun gəlmir. Həmin səbəbə KİV üzrə iranlı mütəxəssis H.Cəfəri bildirir ki, Konstitusiyada dəyişikliklər edildiyi vaxtdan “Səda və Sima” qanunsuz idarə olunur. Onun sözlərinə görə “Səda və Sima” bəlkə də İranda qanunsuz idarə edilən yeganə qurumdur və bu, şirkətin bir sıra problemlərlə üzləşməsinə səbəb olub. 2004-cü ildən İRİB-in müdiri təyin edilmiş İ.Zəriqaminin də ölkə tele-radio şirkətini heç bir qanunla idarə etmədiyini qeyd edən H.Cəfəri bildirir ki, bu şəbəkəni idarə etmək üçün bir qanuna ehtiyac var. Şirkət hətta daxili qanuna malik deyil, yalnız bir sıra daxili prosedurlar mövcuddur. Peşəkar və idarəcilik baxımından proqramların hazırlanmasına rəhbərlik edən qruplar da peşəkar olmadıqları üçün baş verən problemləri aradan qaldıra bilmirlər və proqramları yayımdan çıxarırlar. Şəbəkənin qruplarını idarə edənlər etibarlı insanlar olsalar

da əksəriyyəti siyasətçilər və islam inqilabının iştirakçılarıdır. Kanalı onlarla idarə etmək olmaz (22). Qeyd etmək lazımdır ki, İ.Zəriqami də 1979-cu ildə ABŞ səfirliyinin tutulmasında iştirak edənlər arasında olmuşdur və İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusunda qulluq etmişdir (17). “Səda və Sima”nın şəbəkədən xaricdə olan orqanlara və məsul şəxslərə tabe olmasını zəruri sayan mütəxəssis şirkətin kənar rəhbərlərdən asılı olmamasını onun problemlərinin yaranmasının əsas səbəbi olduğunu bildirir. Şəbəkə rəhbərə cavab vermək bəhanəsi altında digər heç bir yerə cavab vermir. “Nəzarət Şurası”nın da qanunu yoxdur, onun adı yalnız Konstitusiyada mövcuddur. Bu şuranın nəzarət üsulunu, səlahiyyətlərini, bir sözlə “Səda və Sima”nın işinə hansı dərəcədə müdaxilə edə biləcəyini göstərən heç bir qanuna malik deyil (22). Digər İran mənbələrində də keçən illərin təcrübəsinə əsasən bildirilir ki, tele-radio şirkətinə nəzarət üçün qanunun olmaması və IRIB-in nəzarəti təmin etməkdən imtina etməsi səbəbindən Nəzarət Şurası, demək olar ki, formal bir quruma çevrilmişdir (23). Qeyd etmək lazımdır ki, “Səda və Sima”nın yuxarıda adını çəkdiyimiz 1983-cü il əsasnaməsində “Nəzarət Şurası”nın funksiyaları öz əksini tapmışdı.

Kanalların özəlləşdirilməsi ilə bağlı qeyd etmək lazımdır ki, İran Jurnalistlər Fondunun baş katibi Əli Məzruinin sözlərinə görə İranda özəl telekanalların yaradılması üçün İİR konstitusiyasının iqtisadi layihələrin özəlləşdirilməsini nəzərdə tutan 44-cü maddəyə dəyişiklik və ya əlavə etməklə telekanalların özəlləşdirilməsinə imkan yaratmaq olar. İranda konstitusiyanın hansısa bir maddəsinə dəyişiklik və ya əlavəni isə Ali dini Rəhbər və Məsləhət Şurası təsdiq etməlidir (24). XİN-in əməkdaşı R.Mehmanpərəst isə bildirib ki: “...əgər iqtisadi məsələlərdə özəlləşdirmə arxasınca gediriksə, bu iş ya dövlət şirkətlərinə bağlıdır, ya da özəlləşmiş mərkəzlər və şirkətlərin müdirlərinin təfəkkürü hələ də dövlətə məxsusdur. KİV sahəsində də həmin problem mövcuddur” (10).

İRİB 7 daxili televiziya şəbəkəsinə (tv1; tv2; tv3; tv4; Xəbər, Amuzəş və Quran şəbəkələri), 6 peyklə yayımlanan televiziya şəbəkəsinə (İRİB-1, İRİB-2, İRİB-3, əl-Aləm, PressTV, SəhərTV) malikdir. 17 daxili radio şəbəkəsinə və 30 xarici dildə yayımlanan “İranın səsi” radio şəbəkəsi mövcuddur (25; 26).

Beynəlxalq “Cam-e cəm” teleşəbəkəsi 1997-ci il 17 dekabr tarixində təsis edilib. Şəbəkə öz proqramlarını fars dilində həm ölkə daxilində, həm də xaricə yayımlayır, məqsədi xaricdə yaşayan iranlıların öz vətənləri ilə əlaqələrini genişləndirmək, iranlı və xaricdə yaşayan farsdilli auditoriyanın ehtiyaclarını təmin etmək, əsl İran-islam mədəniyyətinə diqqəti yönəltmək, xaricdə yaşayan iranlıları baş verənlər haqqında məlumatlandırmaq və iranlı kimliyini qorumaqdır. Şəbəkədə Avropa üçün nəzərdə tutulmuş İRİB1, Amerikaya yayımlanan İRİB2, Asiyaya yayımlanan İRİB3 kanalı fəaliyyət göstərir (27).

Bir çox dillərdə, o cümlədən Azərbaycan dilində yayımlanan “SəhərTV” kanalı da 1997-ci ildə təsəş edilib. Kanal İslam inqilabının ismarıclarını xaricə çatdırmaq məqsədilə yaradılıb (15); (28).

İranın ilk ingilisdilli beynəlxalq tele-kanalı PressTV 2007-ci ildə təsis edilib. Kanalın açılışı zamanı İİR Prezidenti M.Əhnədinejad onun məqsədinin Qərbin təbliğatına qarşı durmaq olduğunu bildirib (29).

“Xəbər” kanalı 1999-cu ildən fəaliyyət göstərir, 2006-cı ilin noyabr ayından Qafqazda yayımlanır. İranda əyalət televiziyaalarının da bir çoxu peyk antena ilə yayımlanır və onlara internet vasitəsilə baxmaq mümkündür. Bu televiziyaalar xüsusilə sərhəd rayonlarına təbliğat məqsədilə yayımlanır. Fars dilində yayımlanan bu kanallarda rus, azərbaycan, kürd və ərəb dillərində qısa xəbərlər də verilir (15).

Qeyd edək ki, 2 iyul 1994-cü il tarixdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkəti ilə İran İslam Respublikası “Səda və Sima” Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri İdarəsi arasında əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanıb (30).

Mətbuat və elektron nəşrlər (internet). İİR-də çox sayda qəzetlər dərc edilir. İİR Konstitusiyasının 24-cü maddəsinə əsasən İranda nəşriyyat və mətbuat İslam prinsipləri və ictimai hüquqlara zərər verə bilən hallar istisna olmaqla, infofmasiya yaymaqda azaddırlar. Onun təfəsilatı qanunla müəyyənləşir (16). Bununla yanaşı, nəşr və mətbuat İİR-də 1986-cı ildə qəbul olunmuş, 2010-cu ildə son düzəliş edilmiş “Mətbuat qanunu” ilə tənzimlənir. Qanunun 1-ci maddəsinə əsasən, bu qanunda nəzərdə tutulan mətbuat müntəzəm olaraq, bir ad altında, ardıcıl tarix və nömrələrlə, xəbər, tənqidi, ictimai, siyasi, iqtisadi, kənd təsərrüfatı, mədəniyyət, dini, elmi, texniki, hərbi, sənət, idman və buna bənzər digər sahələrə aid dərc ediləcək bütün nəşrlərdən ibarətdir. “Mətbuat qanunu”nun 1-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən bütün elektron nəşriyyatlar da bu qanunun müddəalarına əsasən tənzimlənir (31). “Mətbuat qanunu”nun 1-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən bütün elektron nəşriyyatlar da bu qanunun müddəalarına əsasən tənzimlənir (31).

İİR xarici siyasətinin əsas prinsiplərindən olan “nə Qərb, nə Şərq” prinsipi ölkənin “Mətbuat qanunu”nda da öz əksini tapıb. Həmin qanunun 2-ci fəslinin 2-ci maddəsinin h (ə) bəndində “Nə Şərq, nə Qərb siyasətinin qorunması və möhkəmləndirilməsi” mətbuatın vəzifələrindən biri olaraq göstərilir (31). Qeyd etmək lazımdır ki, İran mətbuatında bu prinsip, demək olar ki, qorunur.

İran mətbuatı da dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir və dövlət yardımı ilə fəaliyyət göstərir. Dövlət yardımının ayrılması Mədəniyyət və İslami İrşad nazirliyinin səlahiyyətindədir, lakin dövlət nümayəndəsinin də iştirakı ilə həyata keçirilir. Yardım üç şəkildə edilir: pul şəklində; mətbuatda dövlətə məxsus reklamların yerləşdirilməsi ilə; dövlət orqanlarının qəzetlərə abunə olması, jurnalistlərə mükafatlar, dövlət orqanları hesabına pulsuz səfərlər və s. (32).

İRİB-dən fərqli olaraq, mətbu orqanlar və xəbər saytları konservator, islahatçı və mərkəzçi cərəyanların siyasi-ideoloji nəzərlərinə uyğun bölünürlər.

Konservatorların mövqeyini əks etdirən qəzetlər və xəbər saytları: “Keyhan”, “Comhuri-ye Eslami”, “Rəsəlat” qəzeti, “İran” qəzeti, “Cam-e cam”, “Cavan”, “Tehran Times”, “Tehran Daily” qəzetləri, “Raja News”, “Sepah News”, “Ansar News” xəbər saytları və s.

İslahatçıların mövqeyini əks etdirən qəzetlər və xəbər saytları: “Etemad”, “Etemad-e melli”, “Aftab-e Yəzd”, “Həmbəstegi”, “Şərq”, “Mərdom salari” qəzetləri, “Mowj Camp” xəbər saytı və s.

Mərkəzçilərin mövqeyini əks etdirən qəzetlər və xəbər saytları: “Həməşəhri”, “Kargozaran”, “Ettelaat”, “Tehran emruz”, “Sərmaye” qəzetləri, “Parleman News” və “Tabnak” xəbər saytları (33; 34).

“Cam-e cam” qəzeti İİRİB-in rəsmi mətbu orqanıdır və həm televiziyanın, həm də qəzetin əsas informasiya mənbəyi “Vahid xəbər mərkəzi”dir. “İran” qəzeti isə İRNA informasiya agentliyinin rəsmi mətbu orqanıdır.

Göstərilən qəzetlər islam prinsiplərinə uyğun fəaliyyət göstərirlər.

İranda 1390-cı (miladi tarixi ilə mart 2011-mart 2012) ildə aparılan tədqiqat zamanı hər üç cərəyana məxsus qəzetlərdə çalışan jurnalistlər dövlət yardımı alan mətbu orqanın müstəqil olmasının mümkün olmadığını və dövlətin etdiyi yardım müqabilində onun əvəzini xəbərlərə təsir etməklə ödəmələrini istədiyini bildiriblər. Bununla belə konservatorlar və mərkəzçilər

dövlət yardımının ləğv edilməsini istəmədiklərini qeyd ediblər. (İslahatçıların isə bu haqda fikirləri göstərilməyib.) Hər üç qrup bu fikirdədir ki, dövlət qəzetlərə münasibətdə siyasətinə yenidən baxmalıdır. Tədqiqatın nəticəsinə görə İran iqtidarı KİV-lərdən ictimai nəzarəti həyata keçirmək üçün bir alət olaraq istifadə edir (32).

Hazırda İranın kommersiya mətbuatına keçid dövrü yaşadığı bildirilir, lakin ölkədə özəl qəzet yoxdur. Özəl qəzet yaratmaq cəhdlərinin qarşısı isə dövlət tərəfindən alınır. Eyni zamanda, son illər qəzetlərin tez-tez bağlanması onlara sərmayə qoyuluşunu da azaldıb. Çünki qəzet bağlandıqda, yaxud ləğv edildikdə sərmayə qoyan şəxsə dəyən ziyanın əvəzi ödənilmir (35).

İnformasiya agentlikləri. Əsas məlumat bazası informasiya agentlikləridir. İİR-in keçmiş prezidenti M.Xatəmi xəbər agentliklərini KİV-lərin ürəyi adlandırmışdı. O informasiyanı qana bənzədirək bildirmişdi ki, bütün digər informasiya vasitələri informasiya agentliklərindən qidalanır. Əgər biz bu mənbəni və qəlbi düzgün yarada və qanı düzgün çatdırıb bilsək, həqiqətən də doğru informasiyaya ehtiyacı olan digər KİV-lərin də inkişaf etməsinə, daha yaxşı və sabit olmasına nail olarıq. Beləliklə də ölkənin qeyri-mötəbər xəbər mənbələrindən asılılığına son qoyulur (7).

İranda informasiya agentlikləri dövlətin ciddi nəzarəti altındadır.

2010-cu ildə Məclis Mətbuat qanununun bir hissəsində düzəliş edərək xəbər agentliklərini də həmin qanun əsasında tənzimlənən KİV-lər sırasına daxil edib. Bu dəyişiklik nəticəsində Baş direktor və yerli yazarlar və informasiya agentliklərinin xəbərçiləri həmin qanuna uyğun olaraq, yazılı mətbuatların məsul müdirləri və yazarları üçün nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə malikdirlər (36; 31).

İranda İRNA, İSNA, İLNA, Mehr, Fars və s. informasiya agentlikləri fəaliyyət göstərir.

IRNA – İİR-in rəsmi dövlət informasiya agentliyidir. 1934-cü ildə “Pars” agentliyi adı ilə fəaliyyətə başlayıb, 1979-cu ildən adı dəyişib İRNA edilib. Mədəniyyət və islami irşad nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərir.

ISNA tələbələrin informasiya agentliyidir. 1999-cu ildə təsis edilib və fəaliyyətinə görə İRNA-dan daha müstəqildir və daha neytral mövqe tutur.

“Fars” yarı rəsmi informasiya agentliyidir, 2002-ci ildə təsis edilib və hökumətyönlüdür. İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusuna tabedir.

ILNA həmkarlar İttifaqı tərəfindən yaradılıb, islahatçılara yaxın hesab edilir.

“Mehr” 2003-cü ildən fəaliyyət göstərir və İslam inkişaf Təşkilatına məxsusdur.

Hər bir tele-şəbəkə, qəzet və informasiya agentliyi öz internet saytına və arxivinə malikdir.

2011-ci il 5 aprel tarixində İİR-in İRNA agentliyinin Azərbaycan Respublikasının Dövlət Teleqraf Agentliyi (AzərTAc) və özəl Trend Beynəlxalq İnformasiya Agentliyi (BIA) arasında əməkdaşlıq haqqında müqavilə imzalanıb (37); (38).

Xütbə (cümə imamları institutu). İranın spesifikasını nəzərə alaraq cümə imamları institutlarını da KİV-lərə aid etmək mümkündür. Xüsusilə də cümə namazlarından əvvəl oxunan xütbələr kütləvi informasiya yaymaq və fikir formalaşdırmaq üçün əlverişli vasitədir. Cümə imamları Rəhbər tərəfindən təyin edirlər. Xütbələr, əsasən Ali dini xadimlərin daxili siyasi və beynəlxalq hadisələr haqqında düşüncələrini əhaliyə çatdırmaq üçün istifadə edilir (39).

Senzura. İİR Konstitusiyasında və KİV-lərlə bağlı mövcud qanunların hər birində aid olduğu informasiya vasitəsinin fəaliyyətini tənzimləyən, informasiyanın yayılmasına icazə verən, və ya qadağan edən hallar öz əksini tapıb. Bütün KİV-lərdə islam prinsiplərinə uyğun

olmaq və ölkə maraqlarını nəzərə almayan informasiyanın yayılması qadağandır və belə hallar dövlət tərəfindən cəzalandırılır.

Konstitusiyasının 168-ci maddəsinə əsasən Qanunu pozan mətbu orqanları cəzalandırmaq üçün mətbuata dair cinayətlərə “Mətbuat məhkəməsində” baxılır. Bu məhkəmələr ictimaiyyətə açıq olmalı və KİV münisflər heyətinin iştirakı ilə keçirilməlidir. “Mətbuat məhkəməsi”ndən başqa, “mədəniyyət və KİV məhkəməsi” fəaliyyət gösərir və məqsədi KİV-lərlə daha çox əlaqə qurmaq və media fayllarını mütəşəkkil və professional idarə etməkdir. Heyətin araşdırması nəticəsində yazılı KİV-lərdə milli təhlükəsizlik əleyhinə addımlar, müqəddəsləri təhqir edən yazılar və yalan halları aşkar edilərsə, həmin mətbu orqan müvəqqəti bağlanır, yaxud ümumiyyətlə ləğv edilir (40). Təhlükəsizlik, korrupsiya, İİR-in banisi və Ali dini Rəhbərin təhqir edilməsi, İİR əleyhinə atılmış addımlar və s. bu kimi məsələlərə Mətbuat məhkəməsi ilə yanaşı, İslam İnqilabı Məhkəməsində də baxılır (41).

M.Xatəminin prezidentliyi dövrü İran KİV-lərinin daha çox inkişaf etdiyi dövr hesab olunur. Onun prezidentliyinin ilk illərində mətbuat heç vaxt olmadığı kiymi azad olmuşdu. Onlarla yeni qəzet yaranmışdı, mətbuatın nüfuzu artmışdı. Televiziyada da müəyyən dəyişikliklər edilmişdi. Peyk televiziya qarşı qoyulmuş məhdudiyət nisbətən zəiflədi, milli kanalın sayı artırıldı, ölkə daxilinə və xaricə yayımlanan peyk telekanalı təsis edildi. Lakin 2000-ci il parlament seçkilərində islahatçılar qalib qəldikdən sonra bir çox qəzetlərin bağlandı, qeyri-ənənəvi dini baxışlarına görə bir çox şərhçilər və redaktorlar həbs edildi. KİV-lər əleyhinə kampaniyaya Məhkəmə hakimiyyətinin nüfuzlu orqanları rəhbərlik edirdi. M.Xatəmi və Məclis müdaxilə imkanına malik deyildilər (42).

M.Əhmədiəjadın prezidentliyi dövrü KİV-lərə təzyiqlərin artdığı bildirilir. Sərhədsiz Reportyorlar Təşkilatının 2009-cu il hesabatına görə, onun birinci prezidentliyi dövründə İranda 200-dən çox mətbuatın fəaliyyəti dayandırılıb, 200 jurnalist həbs olunub, 5 milyon internet saytı ləğv edilib (24).

İranda Mətbuat qanununun 4-cü maddəsinə əsasən heç bir rəsmi, yaxud qeyri-rəsmi orqanın mətbuata hər hansı mövzunun, yaxud məqalənin verilməsi üçün təzyiq göstərmək, senzura qoymağa və onu nəzarətə almağa cəhd etmək hüququ yoxdur (31). Buna baxmayaraq, 2007-ci ilin sonunda Milli təhlükəsizlik üzrə Ali Şura ölkə KİV-lərinə İran-ABŞ münasibətlərinə, İraq və Əfqanıstana, həmin ölkələrlə sərhəddə yaranan vəziyyətə, İranın nüvə proqramına və neft bazarında mövcud vəziyyətə dair nəyi yazmaq olar, nəyi yazmaq olmaz haqqında ciddi göstəriş vermişdi (43).

2009-cu ildən Məhəmməd Əli Raminin Mədəniyyət və İslami İrşad nazirinin müavini vəzifəsinə seçildiyi vaxtdan İran mətbuatına təzyiqlərin artdığı göstərilir. Demək olar ki, islahatçılar qanadına yaxın əksər qəzetlər ya qadağan olunub, ya da fəaliyyətləri məhdudlaşdırılıb və ciddi nəzarətə alınıb (36). Sərhədsiz reportyorlar Mədəniyyət və İslami İrşad nazirliyini M.Əhmədiəjadın prezident olduqdan sonra nəzarətvərepressiyamexanizmi rolunu oynayan “senzura agentliyi”nə çevrildiyini bildirirlər (44). Xarici tədqiqatçıların fikrincə, M.Əhmədiəjad administrasiyası belə hesab edir ki, KİV-in vəzifəsi hökumətin fəaliyyəti haqqında məlumat verməli və onu dəstəkləməlidir, lakin onları şərh etməməlidir (45, s.36).

Jurnalistlərin Müdafiəsi Komitəsinin 2012-ci il tədqiqatlarına əsasən İran 2009-cu il mübahisəli prezident seçkilərindən və M.Əhmədiəjad yenidən Prezident seçildikdən sonra daha repressiv ölkəyə çevrilib. KİV-lərə pul ayırmaqdan imtina edən və tənqidlə məşğul olan jurnalistləri susdurmaq üçün onları qısa müddətə həbsə salan Tehran, indi də informasiya agentliklərini bağlayır, xarici jurnalistləri ölkədən çıxarır, mətbuat nümayəndələrini daha uzun müddətə həbs edir və əmlakı müsadirə edir (46).

21 aprel 2012-ci il tarixdə M.Əhmədişad hökumətinin növbəti addım olaraq “informasiya agentliklərinin və elektron nəşrlərin işlərini təşkil və təchiz etmək, fəaliyyətinə daha çox nəzarətdə saxlamaq” məqsədilə hökumətin yeni qaydalarının göstərildiyi yeni əsasnamə dərc etdirdi. Qaydalara əsasən informasiya agentlikləri və elektron nəşrlər “xəbərin mənbəyini” dərc etməyə və göstərməyə borcludurlar, həmçinin qadağan olunmuş, lisenziyaları ləğv edilmiş, yaxud qadağan olunmuş nəşriyyatların və informasiya agentliklərinin xəbərlərindən, mövzularından və təsvirlərindən istifadə qadağandır (47). “Fars” xəbər agentliyi bu qərarın “Mətbuat qanunu”na zidd olduğunu və qərar əleyhinə Ədalət Məhkəməsi qarşısında vəsatət qaldıracağını bildirmişdi. Agentliyin məlumatına əsasən qərardan sonra xəbər agentlikləri adlarının çəkilməsini istəməyən dövlətin müxtəlif rəsmi və qeyri-rəsmi qurumlarından aldıkları informasiyanı yaya bilməyəcəklər. Bu qərara sərt reaksiya bildirən informasiya agentlikləri əmindirlər ki, dövlət bu yolla informasiyanın və agentliklərin tənqidinin qarşısını almağa çalışır, agentlikləri dövlət təşkilatlarının ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinə çevirmək istəyirlər (47).

Mətbuat münşiflər heyətinin katibi Ə.Kəsaiyan isə İranın baykot və müharibə təhlükəsi şəraitində olduğunu bildirib. Çünki dövlət yalnız belə fəvqəladə vəziyyətdə bu cür qərar qəbul edə bilər, adi vəziyyətdə isə gözləmək lazımdır ki, KİV-lər haqqında qanun Məclisdə təsdiq edilsin (47).

2003-cü ilin Nobel Sülh mükafatçısı, əslən Həmədanlı olan Şirin Abadi bildirir ki, İranın mətbuat qanunu aydın olmayan prinsiplər, hüquqi ziddiyyətlər və söz azadlığını məhdudlaşdıran maddələr məcmusudur ki, ondan istifadə etməklə mətbuatda gedən “tənqidlərin” çoxunu “cinayət” kimi qiymətləndirmək olar (48).

İranda ən çox senzura və təzyiqlərlə qarşılaşan sahə İnternetdir. İİR İnternet şəbəkəsinə inteqrasiya etmək istəməsə də bu prosesdən kənar qala bilməmişdir. İranpressnews saytı yazır ki, digər diktator rejimlərdə olduğu kimi, İslam hökumətində də “yasaq” mövzuların bildirilməsinin qarşısını almaq üçün tətbiq etdiyi nəzarət və məhdudiyyət, həmçinin minlərlə kitabın və yazılı nəşrlərin yandırılması və məhv edilməsi ilə yanaşı, internet saytlarından da informasiyaları çıxarmağa başlanıb. Hökumətin senzura aparatları jurnalistlərə, yaxud KİV rəhbərlərinə hər hansı informasiyanı saytdan çıxarmaq göstərişi verirlər, hətta əgər onun nəşrindən müəyyən vaxt keçibsə belə. Əgər hətta mətləb qoyulan həddi keçməyibsə də hər hansı ayatollahın, nazirin, vəkilin, yaxud hökumətə bağlı hər hansı idarənin rəhbərinin, partiyanın, cəbhənin başçısının, hətta imam Xameneinin xoşuna gəlməməsi kifayətdir ki, həmin informasiyanın çıxarılmasına göstəriş verilsin. Yəni əvvəllər minlərlə nüsxənin yandırılması və doqranması ilə həyata keçirilən əməliyyatın indi icra edilməsi üçün kompyuterin bir düyməsi kifayətdir. İndi İran hökuməti “xalqın ziyanına” adı ilə istədiyi hər şeyi, hətta xarıcdən İrana ötürülən saytlardan belə, silir (49).

Ən çox “şəxsi gündəlik” (weblogs) kimi tanınan geniş informasiya yaymaq və fikir formalaşdırmaq imkanına malik internet səhifələri yerli senzuranın etirazı ilə qarşılaşmışdır. “Şəxsi gündəlik”lər ilk əvvəl İran Azərbaycanında geniş yayılmışdı. Lakin bu səhifələrin xüsusi fəal funksionerlərinin həbsi də daxil olmaqla digər ciddi tədbirlər görülsə də beynəlxalq ekspertlərin fikrincə bu səhifələrin həcminə görə İran dünyada ön sıralardadır (34).

2008-ci ilin noyabr ayında düşmənlərin internet şəbəkəsindən sui-istifadə edərək İran cəmiyyətinin dini dəyərlərinə zərbə vurmağa çalışdığını qeyd edən İİR Baş Prokurorluğun ədliyyə müşaviri Ə.Xürrəməbadi bildirmişdi ki, son dövrlər İranda beş milyondan çox internet saytı bağlanıb (50).

Viewdns.info saytı tərəfindən 2012-ci il üçün Alexa "Top Sites" kataloquna daxil edilmiş saytlar əsasında İranda İnternetin vəziyyəti və daha çox hansı saytların senzuraya məruz qaldığı araşdırılıb. Bir çox saytların ölkəyə daxil olmasının qarşısı alındığı aşkar edilib. Tədqiqatçıları ən çox təəccübləndirən İranda xəbər saytlarının gözlənilmədiyindən daha az senzuraya məruz qalması faktı olub. Bütün dünya üzrə daha çox bloka salınan bu saytların İranda yalnız 32%-inin bloka salındığı məlum olub. Bloka salınan xəbər saytları arasında BBC, The Guardian, Fox News, New York Post, bloka salınmayan saytlar arasında isə CNN, Reuters, The New York Times və Bloomberg-in saytları da yer alıb (51).

Dünya KİV-lərini müqayisəli analiz edən mütəxəssislər bu qərara gəliblər ki, ən çox qapalı və nəzarət altında olan, ciddi senzuraya məruz qalan KİV-lər Yaxın və Orta Şərqi ölkələrinə məxsusdur (52; 53).

Nəticə. Ümumiləşmə apararaq demək olar ki, İİR özünün xarici siyasətində ictimai diplomatiya əhəmiyyətli yer tutur. İran kütləvi informasiya vasitələrindən effektiv istifadə edir və ictimai fikrə təsir etməyə və diqqəti cəlb etməyə çalışır.

İranda KİV-lər hamısı dövlətin və hakimdairələrinciddinəzarətialtıındadır və dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir. KİV-in heç bir sahəsinə professionallar rəhbərlik etmirlər, onların əksəriyyətini siyasətçilər təşkil edir. İİR KİV-lərin ən çox senzuraya məruz qaldığı ölkələrdən hesab edilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Манжулина О.А. Публичная дипломатия США: Автореф. дис. ... канд.пол.наук. Санкт-Петербург, 2005, 23с.
2. Philip Taylor, What is Public Diplomacy \ <http://www.leeds.ac.uk/ics/what-pd.pdf>
3. Бородин Н.В. Публичная дипломатия как актуальный инструмент достижения государственных целей в сфере внешней политики \ <http://vestnik.mfa-pmr.org/index.php?newsid=45>
4. Смирнов С. Роль публичной дипломатии в формировании национального бренда \ <http://sergiosmirnov.ru/?p=1317>
5. Nye J. S. The New Public Diplomacy (Feb. 10, 2010) \ <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-new-public-diplomacy>
6. Vedat DEMİR. İran Suriye Politikasıyla Kendi Diplomasine Zarar Veriyor \ <http://www.demokratakademi.com/doc-dr-vedat-demir/629-ran-suriye-politikasyyla-kendi-diplomasine-zarar-veriyor.html>
7. سخنرانیهای سیدمحمد خاتمی ریاست محترم جمهوری اسلامی ایرانسخنرانی در مراسم بازدید از ایسنا (خبرگزاری دانشجویان ایران) (83/09/14) \ <http://www.president.ir/>
8. جایگاه دیپلماسی عمومی در پیشبرد سیاست برون مرزی جمهوری اسلامی ایران / (۲۲ فروردین ۱۳۹۱ - ۰۹:۲۹) \ <http://www.sadkhabar.ir/fa/news/19484/>
9. Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. N.Y.: Public Affairs Group, 2004. 397 p.
10. دیپلماسی عمومی تهدیدها را به فرصت تبدیل می کند. روزنامه "فرهنگ آشتی" / (۱۷ خرداد ۱۳۸۹) / (91/02/17 - 20:16)
11. مهمان پرست: "دیپلماسی عمومی" نقطه قوت جمهوری اسلامی ایران است / <http://farsnews.com/newstext.php?nn=13910217001505>
12. Volkan DURMAZ, Kenan ARPACIOĞLU. BİR KAMU DİPLOMASİSİ UNSURU OLARAK: SANAT \ <http://www.magaradergisi.com/component/content/article/69-mansetler/376-can-kamu-ve-sanat>

13. Гриняев С. Эксперты корпорации «Рэнд» об информационной стратегии / «Зарубежное военное обозрение» №10 2001 г. \ http://www.soldiering.ru/psychology/info_strategics.php
14. اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی <http://www.farhang.gov.ir/intro-duty- / fa.html>
15. Соломия Зинько. Публичная дипломатия и информационная политика Ирана \ http://od.academia.edu/SolomiyaZinko/Papers/167998/Public_diplomacy_and_information_policies_of_Iran
16. قانون اساسي جمهوري اسلامي ايران [/http://www.mfa.gov.ir/NewsShow.aspx?id=600&menu=118&lang](http://www.mfa.gov.ir/NewsShow.aspx?id=600&menu=118&lang)
17. Media Environment Guide: Iran. Caversham *BBC Monitoring* in English 30 Jul 09. A guide to Iranian media and broadcasts to Iran - July 2009
18. Форум «Телевидение и секуляризм» \ <http://www2.irib.ir/worldservice/russianradio/html/always/tema%20dnaya/169.htm>
19. تلویزیون "خصوصی" تحت نظارت سه قوه! / (22.07.2011) <http://www.dw.de/dw/article/0,,15260825,00.html>
20. وزیر ارشاد ایران: مجوز تلویزیون خصوصی به هیچ کس داده نمی شود / (18:12 - 02 مه 2012 - 13 اردیبهشت 1391) [/http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2012/05/120429_144_tv_paidari_mesbah_reax.shtml](http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2012/05/120429_144_tv_paidari_mesbah_reax.shtml)
21. اساسنامه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (5/8/62) <http://peyk.iribu.ir/asasname.html>
22. صدا و سیما از سال 68 بدون قانون اداره می شود / خود آقا با زیر نظر رهبری رفتن مخالف بودند / (۱۶ خرداد ۱۳۹۱ - ۱۳:۴۳) <http://www.598.ir/fa/print/58725>
23. وحید یامین پور. ضرورت تدوین قانون جامع صدا و سیما / (تیر ۱۳۹۰ ساعت ۹:۰۹) <http://alef.ir/vdchwznzm23nzd.tft2.html?111395>
24. İranda söz azadlığı və özəl telekanal üçün ümid var, lakin şərait yoxdur (8 Aprel 2009, 09:03) \ <http://az.trend.az/news/politics/1452455.html>
25. رسان های الکترونیکی و رسانه های مکتوب <http://www.irib.ir/About-us.php>
26. آرشیو شبکه ها / <http://www.iransima.ir/Index.jsp>
27. معرفی شبکه / http://www.jjtvn.ir/display_full.aspx?data_id=576
28. Guide to Iranian Media and Broadcasts to Iran - March 2007, <http://www.arabmediasociety.com/UserFiles/Documents%20Iran%20Media%20Guide.pdf>, p.10
29. 'An antidote to Fox': Iran launches English TV channel. "The Guardian", Tuesday 3 July 2007 \ <http://www.guardian.co.uk/media/2007/jul/03/iran.television>
30. Azərbaycan Respublikası Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkəti ilə İran İslam Respublikası "Səda və Sıma" Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri İdarəsi arasında əməkdaşlıq haqqında Saziş. Tehran, 2 iyul 1994
31. متن کامل قانون مطبوعات و الحاقیه های سال [/http://www.hormozgannews.com/Pages/News-1388](http://www.hormozgannews.com/Pages/News-1388) 686.html
32. روزنامه نگاری مستقل ایران در حصار حمایت های دولتی (26 تیر 1391) http://khabarnegaran.info/article.php3?id_article=1125
33. Tara Mahtafar, Mohammad Khiabani and Golnoush Niknejad. Iran Media Guide (10 DEC 2009 - 09:53) \ <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/12/media-guide.html>
34. Хмелинец С.М. О средствах массовой информации в Иране \ <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/05-12-09b.htm>

35. مشکلات اقتصادی نظام روزنامه نگاری (19 مرداد 1391) /
http://khabarnegaran.info/article.php?id_article=1166
36. خبرگزاری های داخلی از این پس زیر نظر هیات نظارت بر مطبوعات خواهند بود / (20:19 - 16 ژانویه 2010)
http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2010/01/100116_108_press_law_amendment.shtml
37. AzərTAc ilə İRNA agentliyi arasında əməkdaşlıq haqqında müqavilə imzalanmışdır "Respublika" qəz. 2011, 6 aprel
38. Trend BİA və İranın İRNA Dövlət İnformasiya Agentliyi arasında əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanıb / (6 Aprel 2011 - 14:04) / <http://az.trend.az/news/society/1856751.html>
39. Мамедова Н.М. Иран - векторы внутривполитического развития (17/10/2007) / http://www.perspectivy.info/oikumena/azia/iran--vektory_vnutripoliticheskogo_razvitija_2007-10-17.htm
40. دادسرای فرهنگ و رسانه ارتباطی با دادگاه مطبوعات ندارد / (۳۰/۱۱/۱۳۸۹ - ۳۲:۱۳)
<http://www.khabaronline.ir/news-131369.aspx>
41. آرش کامرانلو. تعارض صلاحیت دادگاه انقلاب و دادگاه کیفری استان در رسیدگی به جرم مطبوعاتی / <http://mellatonline.net/index.php/component/content/article/80-yaddashmellatonline/952-1390-03-03-11-14-46>
42. СМИ (Иран: борьба за перемены) \ <http://www.bbc.co.uk/russian/specials/iran/smi.shtml>
43. Людмила Кулагина, Владимир Ахмедов. О некоторых аспектах внешней политики ИРИ на современном этапе \ <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/08-03-09.htm>
44. Press rights group slams government censorship in Iran (05/23/2012 - 16:48) \ <http://www.radiozamaneh.com/english/content/press-rights-group-slams-government-censorship-iran>
45. Is the Iranian regime a totalitarian one? A conceptual-theoretical study of an Islamic State / Jönk öping international business school, Jönköping, January 2009, p.54
46. 10 стран с самой жесткой цензурой \ <http://cpj.org/ru/2012/05/10-1.php#4>
47. دبیر هیات منصفه مطبوعات ایران: دولت خبرگزاریها را به خاطر تحریم محدود کرد / (2012 آوریل)
http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2012/04/120422_ka_kasaeiyan_press_law_iran.shtml
48. شیرین عبادی، گنجی، گروگان قانون مطبوعات. ۱۰ مرداد ۱۳۸۴ / <http://roozonline.com/02article/009011.shtml>
49. شکوه میرزادگی. به سانسور رسانه های خارج از ایران پایان دهیم! / (14 اردیبهشت ماه 1391 برابر با 2012)
<http://www.iranpressnews.com/source/122432.htm> / (yaM 03)
50. Обзор прессы (20 декабря 2008) \ http://polpred.com/?ns=1&ns_id=130435
51. Current State of Internet Censorship in Iran (March 23, 2012 - 12:51) \ <http://viewdns.info/research/current-state-of-internet-censorship-in-iran/>
52. Hafez, K. Mass Media, Politics, and Society in the Middle East – Cresskill, New Jersey, Hampton Press, стр. 4
53. Iran's Internet & Communication Censorship / <http://www.inforefuge.com/iran-authoritarian-regime>

КЯМАЛЯ РУИНТАН

Бакинский славянский университет

**ОТНОШЕНИЕ К ПУБЛИЧНОЙ ДИПЛОМАТИИ В ИРАНЕ И
СРЕДСТВА МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В ИРИ**

В статье исследовано отношение Исламской Республики Иран к публичной дипломатии и состояние СМИ в Иране.

KAMALA RUINTAN

Baku Slavic University

**THE ATTITUDE TO PUBLIC DIPLOMACY IN IRAN AND
MASS-MEDIA IN ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN**

In the article researched the attitude to the public diplomacy in the Islamic Republic of Iran and situation of mass media in Iran.

Rəyçilər: t.e.n. Ş.H.Əliyev, t.e.d. M.C.Qasımlı

BSU-nun "Ölkəşünaslıq" ETL-nin 14 may 2013-cü il tarixli iclasının (protokol №4) qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür.